

PETIT DOSSIER LEONARDO BOFF

ECOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT

1.- Ramon ALCOBERRO: Leonardo Boff: Una Ecologia de l'Alliberament per al tercer mil·leni

2.- Leonardo BOFF: Carta de La Terra ¿nou reencantament del món?

3.- Leonardo BOFF: Hi ha un forat a la barca

Leonardo Boff: Una Ecologia de l'Alliberament per al tercer mil·leni

Ramon Alcoberro

«L'ésser més amenaçat en la natura no és el panda de Xina; són els pobres del món condemnats a morir abans d'hora». Aquesta és una frase, sens dubte molt passional, que repeteix sovint Leonardo Boff en debats i conferències. Després d'anys i panys de batallar-se amb el cardenal Ratzinger, el religiós, que havia estat franciscà i ara viu en una mena de limbe administratiu en el món religiós, va reorientar la seva reflexió des de 1991 cap a l'àmbit de la trobada entre fe religiosa i ecologia. Condemnat al silenci com a teòleg catòlic pel Vaticà des de 1985 avui la seva càtedra està a Internet [servicioskoinonia.org] i dedica els seus esforços a divulgar la Carta de la Terra en cursos arreu del món.

De la teologia de l'alliberament dels anys 1970, Boff ha evolucionat a una «ecologia de l'alliberament» que potser és també una forma de ser franciscà per lliure. Avui el llop de Sant Francesc és el neoliberalisme salvatge i ell ja no creu que sigui possible convertir-lo ni llimar-li les dents. Als darrers temps, Leonardo Boff està cercant una «ètica de la justa mesura» entre l'excés consumista del Nord i l'extrema pobresa del Sud que coneix prou bé. Això l'ha portat a una reconsideració dels mites femenins (de la mare de Déu cristiana a les deesses-mares) en una revaloració del paper femení de la fecunditat terrestre. En definitiva, recupera la «convivencialitat social» significa recuperar les experiències de gratuïtat i de comunitat interhumana que recuperen l'antic concepte de "religió" coma relligament.

Dos conceptes ocupen actualment Boff i els considera eixos bàsics i inseparables d'una ètica per al tercer mil·leni. el de «cura» envers la natura i el «convivencialitat» com a regla de relació interhumana. Com els antics profetes, Boff creu que estem en una crisi mundial de caire terminal que obliga a una conversió del cor, que ara ha de ser de caire ecològic. No és que prediqui la fi del món (la profecia és una forma d'esperança), sinó la fi "d'aquest món" insostenible i inhumà. Crisi social i crisi ecològica són les dues cares de la mateixa situació de decadència de l'humà, que s'expressa fonamentalment com a crisi de la sensibilitat i de la "mirada" dels

humans. Estem en una crisi social i ecològica, però a Boff li agrada de recordar que en sànscrit el mot "kri" significa, pel que sembla, "netejar" i "purificar". En la tradició del profetisme cristià, Boff creu que ara cal un moviment de purificació de la Terra i per a ell aquest és el paper de l'ecologisme. La crisi social exclou els pobres i la crisi ecològica, la porta a la destrucció dels ecosistemes i fa impossible la supervivència de la Terra.

Boff creu en una crisi purificadora que arriba de la mà de l'ecologia. Seria una crisi ecològica la que ens haurà d'ensenyar a viure altrament i a recuperar la justa mesura, en el sentit que la reclama també la Carta de la Terra. Un ecosistema és la millor manera d'entendre, a parer seu, la justa mesura i d'evitar l'excés (de consum, de destrucció de l'entorn) que ens fa impossible la recuperació de la relació convivencial. Els grecs defensaven el *medén agan* [res en excés], els romans proposaven com a màxima vital el *ne quid nimis* [de res massa] i a Xina s'ensenyava el *wu-wei* i el *ying-yang* [harmonia perfecta]. D'aquesta saviesa antiga cal recollir-ne una lliçó per al nostre temps tecnocientífic perquè sense la justa mesura, el planeta no pot suportar l'excés de consum que ens mata. Boff considera que la recuperació ecològica i la recuperació espiritual del món van de bracet i formen part d'un mateix projecte, en què ell inclou la Carta de la Terra com una mana de suplement de la Declaració dels Drets humans. Tenir cura dels altres i de la natura és per a Boff l'expressió actual del concepte cristià de salvació. Hom podrà dubtar si aquesta és una concepció massa mística de l'ecologia i de l'ètica. Però l'esforç de la Carta de la Terra és el de crear un marc comú per a una ètica mundial que recull sota un imperatiu ecològic, una nova teoria de la sensibilitat i, en el fons, una relectura de la sacralitat de la Vida.

Aquests dos textos de Boff pretenen ajudar al debat sobre una forma molt específica d'ecologia política que recull la petja espiritual del franciscanisme, l'experiència revolucionària de la lluita contra l'opressió a l'Amèrica Llatina i la convicció que l'ecologia està substituint (o complementant?) el marxisme com a eina global d'anàlisi de la realitat.

Carta de La Terra ¿nou reencantament del món?

Leonardo BOFF

Tothom sap que la societat mundial viu al centre d'una incommensurable crisi de sentit i de falta de rumb històric. No sabem cap on anem. Els somnis i les utopies han mort i això ha deixat les societats i les persones sense sòl que tocar. Estem essent lliurats al sistema econòmic dominant que tot ho converteix en mercaderia i que es regeix tan sols per la competició ferotge i no per lligams de cooperació.

Hi ha dos pensadors que en ajuden a entendre aquesta crisi: Max Weber i Friedrich Nietzsche. Per a Weber la societat moderna es caracteritza pel procés de secularització, pel desencantament del món. No és que les religions hagin desaparegut; fins i tot retornen amb renovat fervor. Però ja no són elles el que produeix la cohesió social. Ara predomina la producció i la funció, i no tant el valor i el sentir. El món ha perdut el seu encant. Nietzsche, per la seva banda, va anunciar la mort de Déu. Però cal entendre bé Nietzsche; el que ens diu no és que Déu va morir, sinó que nosaltres l'hem matat. És a Dir: que Déu està socialment mort. Ja no es fa comunitat, ni es fonamenta la cohesió en nom seu.

Al llarg de milers d'anys la religió ha estat el que re/l·ligava les persones i creava el vincle social. Ara ja no. Això no significa que ara imperi l'ateisme. L'oposat a la religió no és l'ateisme, sinó la ruptura i la fallida de la relació. Ara vivim col·lectivament trencats per dintre i deseparats. Pràcticament res no ens convida a viure junts i a construir el somni comú. Tanmateix la societat necessita quelcom que li confereixi un sentit per tal de viure i que li proporcioni una imatge coherent de si mateixa i una esperança per al futur.

És en aquest context d'idees que ha de ser mirada la Carta de la Terra, document nascut de les bases de la humanitat. Ja ha estat assumida per la UNESCO l'any 2000 i la idea és que sigui incorporada per l'ONU a la Declaració dels Drets Humans. La Carta de la Terra reuneix un conjunt de visions, de valors i de principis que poden reencantar la societat mundial. Posa en el centre la comunitat de vida a què pertanyen la Terra i la Humanitat, que són moments de l'Univers en evolució. Tots els problemes són vistos com a interdependents: els ambientals, els socials, els econòmics, els culturals i els espirituals, obligant a forjar solucions inclusives.

El repte que la situació actual del món ens imposa és aquest, segons la Carta: o formar una aliança mundial per tal de tenir cura de la Terra, i uns dels altres, o córrer el risc de la nostra destrucció i de la devastació de la diversitat de la vida.

Dos principis apunten a fer viable aquesta aliança: la sostenibilitat i la cura. La primera s'assumeix quan emprem amb respecte i racionalitat els recursos naturals, pensant en les generacions futures. La cura és un capteniment benèvol, respectuós i no agressiu envers la natura que ens permet regenerar allò devastat i atendre gelosament allò que encara queda de la natura de la qual formem part i amb la que compartim un destí comú.

Aquests principis fonamenten, com diu la Carta de la Terra, un mode de vida sostenible. Fan possible un desenvolupament que tingui en compte les necessitats de tots els éssers vius i que al mateix temps garanteixi la integritat i la capacitat de regeneració de la natura.

Hem de viure amb un sentit de responsabilitat universal. El futur de la Terra i de la Humanitat és ara a les nostres mans.

**Aquest text fou enviat per Leonardo Boff als seus amics d'arreu del món ,
el 16 de desembre de 2005.**

Hi ha un forat a la barca

Leonardo BOFF

Una vegada hi havia dos rabins asseguts al cadascun amb les seves preocupacions sobre el futur de la Terra. De sobte un d'ells va notar que a una banda hi havia un forat i entrava molta aigua. El rabí alarmat va dir: «*Germà, hi ha un forat a la teva banda i entra molta aigua*». I l'altre li respongué: «*no es preocupi, és tan sols a la meva banda*». No sabia que el forat de la seva banda esfondraria tota la barca. Ens ho va explicar el rabí Awraham Soetendorp, un dels principals membres de la comissió de la Carta de la Terra en una reunió de la Carta de la Terra + 5 celebrada a Amsterdam a principis de novembre de 2005, en acabar un treball en grup sobre el futur del planeta.

Així pensen bona part dels qui produeixen gasos d'efecte hivernacle: el forat està tan sols a la nostra banda. Tanmateix el Titànic s'esfondra sencer. L'alarma prové ni més ni menys que de James Lovelock, metge, biofísic, químic i el formulador de la hipòtesi Gaia, la Terra com un superorganisme viu. Ell sempre havia estat un optimista convençut de la capacitat de regeneració de Gaia. Però ha canviat de parer tal com revela el seu darrer llibre *La venjança de Gaia*. Avui és un dels profetes més vehements sobre els perills que Gaia està patint. El 18 de gener d'enguany va publicar a The Independent de Londres un article "La nostra única casa" en què diu que s'ha tornat metge planetari i que com a metge té notícies per donar-nos.

Els centres d'observació del clima de la Terra –afirma– funcionen com els laboratoris de patologia d'un hospital. Els metges especialistes confirmen que la Terra està molt malalta. En un termini molt breu podria ser víctima d'una febre morbosa que podria durar fins a cent mil anys. «Haig de dir-los, com a membre de la família Terra i com a part íntima d'ella, que vostès, i sobretot la seva civilització corren un gran perill». Aquesta febre pot transformar-se en coma perquè els indicadors de l'escalfament superen de molt les xifres del protocol de Kioto i fan feredat. A mesura que vagi avançant el segle, la temperatura pujarà vuit graus a les zones temperades i cinc graus als tròpics. Les zones tropicals ara desertitzades i les selves delmades perdran la seva funció reguladora. La Terra entrarà en un període de greus pertorbacions.

Per què hem arribat a això? Per haver interferit de manera excessiva i irresponsable en els ritmes de la natura. Ella, sense nosaltres, regulava per si mateixa els seus climes. Però nosaltres vam fer de Darwin el nostre guia. Darwin no tenia consciència de la química de l'atmosfera i dels oceans, ni de l'estreta relació entre la vida i la seva vida físicoquímica i ambiental i va restringir l'evolució només als organismes vius. Si hagués percebut que l'evolució és de tota la superfície terrestre, hauria estat un altre el destí de la ciència i de la nostra consciència sobre la Terra i en tindríem cura com de quelcom viu.

Però no som tan sols la malaltia de la Terra. Per la nostra intel·ligència som també el seu sistema nerviós central. A través nostre la Terra es va veure a si mateixa en l'espai i va començar a comprendre el seu lloc en el Tot. Hem de ser la ment i el cor de Gaia. Després d'haver-la explotat, hem de protegir-la, estimar-la i segellar amb Ella una pau perenne. No pensem tan sols en les nostres necessitats, sinó en les de tot el sistema Gaia, com la nostra única i gran Casa Comú.

Febrer 2006

Publicat a USERDA (Suplement de El Triangle), març 2006